

Yerel Halkın Korunan Alanlara Yönelik Algısı Üzerine Bir Değerlendirme: Samsun Örneği

An Evaluation of Local People's Perception of Protected Areas: Sample of Samsun

Erkan KUVETLİ

YL Öğr., Samsun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Coğrafya A.B.D., kuvetli81@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4130-592X>

Makale Başvuru Tarihi: 24.05.2022

Makale Kabul Tarihi: 14.08.2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Yahya KADIOĞLU

Prof. Dr., Samsun Üniversitesi, İİSBF,
Coğrafya Bölümü, yahya.kadioglu@samsun.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-9483-1635>

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Korunan Alan,

Turizm,

Biyolojik Çeşitlilik,

Korunan alanlar, dünya ekosisteminin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için çok önemli bir işleve ve büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak taşıma kapasitesine dikkat edilmeden, iç dinamiklerine ve koruma ilkelerine hassasiyet gösterilmeden bu alanların turizme açılması geri dönüşü olmayan ciddi ekolojik sorunlara neden olabilmektedir. Bu çalışmada Samsun ilinde yaşayan halkın korunan alanlara karşı farkındalıkları, bu alanlara yönelik görüş ve düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak tarafımızca geliştirilen anket kullanılmıştır. Anket sonuçlarına göre; katılımcılar korunan alanların dünya ekosistemi için önemli görevler üstlendiğini, Samsun'da yeni korunan alanların oluşturulması gerektiğini, korunan alanların yerel ekonomiye katkı sağladığını ve önemli turizm potansiyeline sahip olduğunu düşünmektedirler. Ancak bu alanların turizme açılmasının çevre kirliliğine, bitki ve hayvan çeşitliliğinin azalmasına neden olabileceğine yönelik çekincelerini de belirtmişlerdir.

ABSTRACT

Keywords:

Protected Area,

Tourism,

Biodiversity,

Protected areas have a very important function and a great tourism potential for the healthy continuation of the world ecosystem. However, opening these areas to tourism without paying attention to the carrying capacity and without paying attention to their internal dynamics and conservation principles may cause serious ecological problems that cannot be reversed. In this study, it was tried to determine the awareness of the people living in Samsun about protected areas, their views and thoughts about these areas. In the study, a questionnaire developed by us was used as a data collection tool. According to the results of the survey; participants think that protected areas undertake important tasks for the world ecosystem, that new protected areas should be created in Samsun, that protected areas contribute to the local economy and have significant tourism potential. However, they also expressed their reservations that opening these areas to tourism may cause environmental pollution and a decrease in plant and animal diversity.

1. GİRİŞ

Koruma kavramı 18. yüzyılda ivme kazanmıştır. İlk dönemlerde tarihi eserlerin korunması düşüncesi ile ortaya çıkan kavram, Sanayi Devrimi'nin çevre üzerindeki etkisi nedeniyle doğal alanların korunmasını da kapsar hale gelmiştir. ABD'de ilk milli parkların kurulması ile başlayan koruma çalışmaları 1948'de Dünya Doğayı Koruma Birliği'nin kurulması ile örgütlü hale gelmiştir (Vuruşkan ve Ortaççeşme, 2009:180). Daha sonraki yıllarda pek çok ülkede milli parklar ve diğer korunan alanlar oluşturulmaya başlanmıştır. 1970 yılında korunan alanların karasal yüzeye oranı %2,6 iken 2020 yılına gelindiğinde bu rakam %13,2'ye ulaşmıştır (WWF-Türkiye, 2021:6). Günümüzde korunan alanlarla ilgilen Dünya Yaban Hayatı Koruma Vakfı (WWF), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), UNESCO ve FAO gibi birçok örgüt bulunmaktadır. Toplumsal ve siyasal olarak insanoğlunun korunan alanlara ve koruma fikrine duyarlılığının arttığı görülmektedir (Satılmış, 2015:44-45).

Sanayileşmenin bir sonucu olarak dünya nüfusunun hızla artması ve doğal kaynakların yoğun bir şekilde kullanılması ekosistemlerin tahrip olmasına ve doğal alanların giderek azalmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda da dünya ekosisteminde beklenmedik hızlı değişimler yaşanmaya başlamıştır. Bu hızlı değişimin tüm canlıları tehdit etmeye başlamasıyla insanoğlu çevreyi korumaya yönelik yeni yaklaşımlara yönelmiştir (Artar, 2008:2-3). Son araştırmalar dünyadaki doğal alan ve biyolojik çeşitlilik kaybının alarm verici boyutta devam ettiğini göstermektedir. Dünya genelinde 1 milyon civarında canlı türünün tehlike altında olduğu söylenmektedir. WWF'İN 2020 yılında yayınlanan Yaşayan Gezegen Raporu'nda omurgalı canlı popülasyonunun son elli yılda %68 civarında azaldığı ifade edilmektedir (WWF-Türkiye, 2021:10). 19 ve 20 yüzyılda ülkemizde 11 endemik türün soyunun tükendiği tespit edilmiştir (UBÇSEP, 2007:28).

Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliği gelecek kuşaklar için yaşamsal bir öneme sahiptir. Bunu sağlamanın en etkili yollarından biri de etkili bir şekilde yönetilebilen korunan alanlardır (Thomas, 2006:3). Korunan alanlar; biyoçeşitliliği korur, bozulmuş alanları restore eder ve insanların yeniden doğayla bağlantı kurabilecekleri yerler sağlar (URL 1). Covid 19 salgını başta olmak üzere son dönemde yaşadığımız salgınların ortaya çıkması ve yayılmasında insanoğlunun doğayla sağlıklı olmayan ilişkisinin önemli rolü olmuştur. Yaban hayvanlarının avlanması ve bu hayvanların yaşam alanlarının tahrip edilmesi ile bu türlerdeki virüslerin insanlara geçmesi kolaylaşmaktadır (WWF-Türkiye, 2020:4).

Korunan alanlar, parçası olduğumuz ekosistemin devamı için fotosentez, su düzenleme, besin döngüsü, tozlaşma, hava kalitesini düzenleme, toprak oluşumu ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi çok önemli görevleri üstlenmektedir (WWF-Türkiye, 2021:14). Korunan alanlar; hem kara hem denizlerde tüm ülkelerde geçerli olan evrensel bir doğa koruma yaklaşımıdır. Doğayı korumak, doğal çeşitliliğin kalıcılığını koruyarak insan geleceğini güvence altına almaktır. İyi yönetilen, iyi tasarlanmış korunan alanlar doğayı ve biyolojik çeşitliliği korumak için etkili bir araç olduğu gibi sosyo-ekonomik ve kültürel faydalar da sağlamaktadır (Walpole vd., 2001:223-224).

Farklı özelliklere sahip korunan alanlar, turistlerin ilgisini çekmekte ve yılın tamamına yakın bir kısmında turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Turizm ve korunan alanlar doğal ortak sayılırlar. Özellikle gelişen ekoturizm kavramıyla birlikte korunan alanlar ile turizm arasındaki iş birliği daha da artmaktadır (Burcher, 2006:430-450). Ancak korunan alanların turizme açılması konusunda farklı görüşler vardır. Linddle (1975); korunan alanlarda riskin büyük olduğunu ve turizmin kirliliğe yol açtığını, flora ve faunaya zarar verildiğini savunmaktadır. Walpole vd.'ne (1997) göre turizm, milli park ve korunan alanlarda doğal mirasın korunmasını sağlayan ve bu alanlardan yerel halkın da ekonomik fayda elde etmesine izin veren sürdürülebilir kullanım biçimlerinden biridir. İtalya, Çin, İspanya ve Kenya gibi ülkelerde yer alan korunan alanlarda koruma ilkeleri ve turizm birlikte uygulanmaktadır. Buralarda elde edilen başarılar sayesinde pek çok hükümet korunan alanların sayısını artırmaya çalışmaktadır. Avustralya'da yer alan Arakwal National Park da dünya korunan alan listesinde yer alan parklardandır. Bu parkta turizm faaliyetleri koruma ilkelerine bağlı kalınarak devam ettirilmektedir. Bu iş birliği sayesinde biyoçeşitlilik korunmuş ve kültürel mirasa sahip çıkmıştır (Bushell ve Bricker, 2016:12). Yine benzer şekilde Endonezya'nın önemli turizm alanlarından biri olan Komodo Ulusal Park'ından önemli miktarda gelir elde edildiği gibi yerel halk da turizmden pay almaktadır (Walpole vd., 1997:53).

Ülkemizde korunan alanlar Milli Parklar, Tabiat Parkı, Tabiat Koruma Alanı, Tabiat Anıtı, Yaban Hayatı Koruma Sahası, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Özel Çevre Koruma Bölgesi, Muhafaza Ormanı, Doğal Sit, vb. gibi değişik adlarla anılmaktadır (Yıldız, 2019:13-14). Türkiye'deki korunan alanların toplam alanı 6.961.046 hektar olup bu alan ülke yüzölçümünün %8,9'una denk gelmektedir (URL 2). Ülkemizdeki korunan

alanların bir kısmı ulusal mevzuatlar, bir kısmı da uluslararası sözleşmeler çerçevesinde korunmakta olup Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi farklı bakanlıkların farklı birimlerine bağlı bulunmaktadır (Yıldız, 2019:13-14). Bu nedenle bu alanlar farklı kanun ve yönetmelikler kapsamına ve farklı kurumların yetki sahasına girmektedir. Bu durum bazen korunan alanlarla alınacak kararlarda yetki karmaşasına ve çatışmalara neden olabilmektedir.

Korunan alanların ilanı aşamasında yöre halkının görüşünün alınmaması ve bu alanların yönetimine yerel halkın etkin katılımının sağlanamaması hükümet temsilcileri ile yerel halk arasında çatışmalara neden olmaktadır (Yenilmez Arpa, 2011:256). İsviçre’de yer alan korunan alanların turizme açılmasıyla yerel halk ile turistler arasında çeşitli problemler ortaya çıkmıştır. Çiftçilerin mera olarak kullandığı bu alanlarda kar motorlarının kullanılması sonucu oluşan ses kirliliğinden ve otlakların zarar görmesinden çiftçiler rahatsız olmuştur. Daha sonrasında park yönetimi, çiftçileri ve turizm sektörünün temsilcilerini bir araya getirip, bu sorunlara çözüm bulmaya çalışmıştır. Sonuçta kar motorları için belli alanlar belirlenmiş, turizmden elde edilen gelir yöre halkı ile paylaşarak, yöre halkının gelir seviyesi yükseltilmiştir. Böylece yöre halkının turizme bakış açısı olumlu yönde değişime uğramıştır (Zachrisson vd., 2006:355-357). Yerel halkın turizme karşı olumlu bakış açısının olması, bölgede turizmin gelişimini hızlandıran önemli faktörlerden biridir (Kozak vd., 2019:127-136).

Orta Karadeniz Bölümü’nde yer alan Samsun sahip olduğu plajları, yaylaları, akarsu ve gölleri, ormanları ve korunan alanları ile büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. Ancak sahip olduğu bu büyük potansiyele rağmen Samsun turizmden yeterince pay alamamaktadır. Samsun’da turizm geliştirilmesi için kullanılacak kaynaklardan biri de korunan alanlardır. Son dönemde dünya genelinde ve ülkemizde alternatif turizm türlerine olan talebin arttığı düşünüldüğünde; Samsun, sahip olduğu korunan alanları ile alternatif turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Samsun ili sınırları içinde milli park olmamakla beraber, tabiat parkı (*Amazon, Bayraktepe, Şahinkaya Kanyonu, Sarıgazel ve Vezirsuyu*) (URL 3), sulak alan (*Kızılırmak Deltası, Yeşilirmak Deltası ve Ladik Gölü*), Tabiat Koruma Alanı (*Haciosman Ormanı*), Doğal Sit Alanı (*Asarkale ve Simenit Gölü*), Tabiat Anıtları (*Anıt ağaçlar ve Tescilli kaya*) gibi korunan alanlar mevcuttur (URL 4). Samsun’da yer alan korunan alanlar 69.751,99 ha yüzölçüme sahip olup, Samsun ilinin yaklaşık %7’sine denk gelmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Samsun’daki Korunan Alanlar

KORUNAN ALAN ADI	HA	İLAN TARİHİ
Haciosman Ormanı Tabiatı Koruma Alanı	127,78	7.04.1987
Çalkaya Takım Şelaleleri Tabiat Anıtı	13,00	28.10.2021
Amazon Tabiat Parkı	562,59	21.09.2015
Bayraktepe Tabiat Parkı	132,01	15.10.2015
Sarıgazel Tabiat Parkı	142,65	11.07.2011
Şahinkaya Kanyonu Tabiat Parkı	1.032,14	21.09.2015
Vezirsuyu Tabiat Parkı	287,65	11.07.2011
Kızılırmak Deltası Uluslararası Sulak Alanı (Ramsar)	21.700,00	15.04.1998
Ladik Gölü Ulusal Öneme Haiz Sulak Alanı	1.836,00	9.04.2015
Yeşilirmak Deltası Ulusal Öneme Haiz Sulak Alanı	34.340,00	19.03.2020
Samsun Bafra Kızılırmak Deltası Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	5.172,96	16.10.2005
Samsun Terme Gölardı Simenlik Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	3.348,71	16.10.2005
Asarkale Doğal Sit Alanı	1.063,24	9.07.1998
Terme Sülün Üretme İstasyonu	36,44	-
Kunduz Geyik Üretme İstasyonu	83,50	1.01.1984
Gelemen Sülün Üretme İstasyonu	1,10	1.01.1969
GENEL TOPLAM	69.751,99	

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı 11. Bölge Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü 2022.

2. ARAŞTIRMANNIN METODOLOJİSİ

Bu çalışmada Samsun’da yaşayan halkın korunan alanlara yönelik farkındalıkları ve Samsun’daki korunan alanlara yönelik görüş ve düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda yapılan anketle birlikte korunan alanların turizm açısından önemi, yöre ekonomisine katkısı, yerel halkın bu alanları ziyaret etme eğilimi, bu alanlarda verilen hizmetler ve koruma önlemleri gibi konularda yöneltilen sorulara cevaplar aranmıştır.

Araştırmada, veri toplama yöntemlerinden anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen “Samsun’da” yaşayan halkın korunan alanlara bakış açısı anketi’ veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Anket iki bölümden ve 33 sorudan oluşmuştur. Birinci bölümde katılımcıların cinsiyetleri, medeni durumu, yaşı, eğitim durumu, meslek bilgileri gibi demografik değişkenlerin tanımlanması amaçlanmıştır. İkinci bölümde ise yönlendirmeli alternatif cevaplı ve likert tipi sorular kullanılarak katılımcıların Samsun’da bulunan korunan alanlar hakkındaki bilgisi ve bu alanlara yönelik algısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Şekil 1. Samsun Korunan Alanlar Lokasyon Haritası



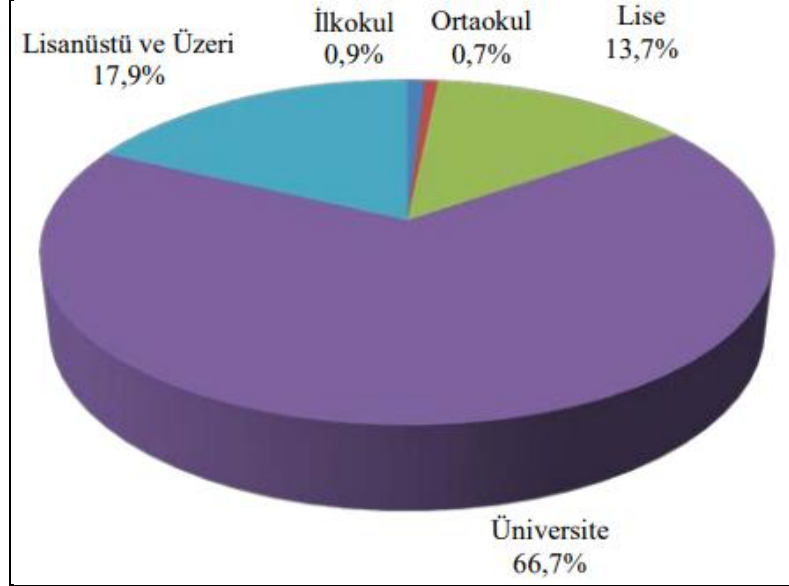
Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı 11. Bölge Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü, 2022.

Araştırmanın evrenini (N) Samsun İlinde yaşayan 15 yaşın üzerindeki bireyler oluşturmuştur. Örneklem grubu ise (n) uygun/kazara örnekleme yöntemi ile belirlenen 432 kişiden oluşmuştur. Örneklem, evrenden belli kurallara göre seçilen ve seçildiği evreni temsil etme yeterliliği olan küme olarak tanımlanmaktadır (Erkuş, 2021). Örneklemen büyüklüğü evrenin büyüklüğüne göre değişebilmektedir. Genel olarak; 100.000 kişi üzeri evren büyüklüklerinde 384 kişi kabul edilebilir örneklem büyüklüğünü oluşturmaktadır (Coşkun vd., 2017). Bu kapsamda çalışmanın büyüklüğü 432 kişi olarak belirlenmiştir.

3. ARAŞTIRMADA ELDE EDİLEN BULGULAR VE TARTIŞMA

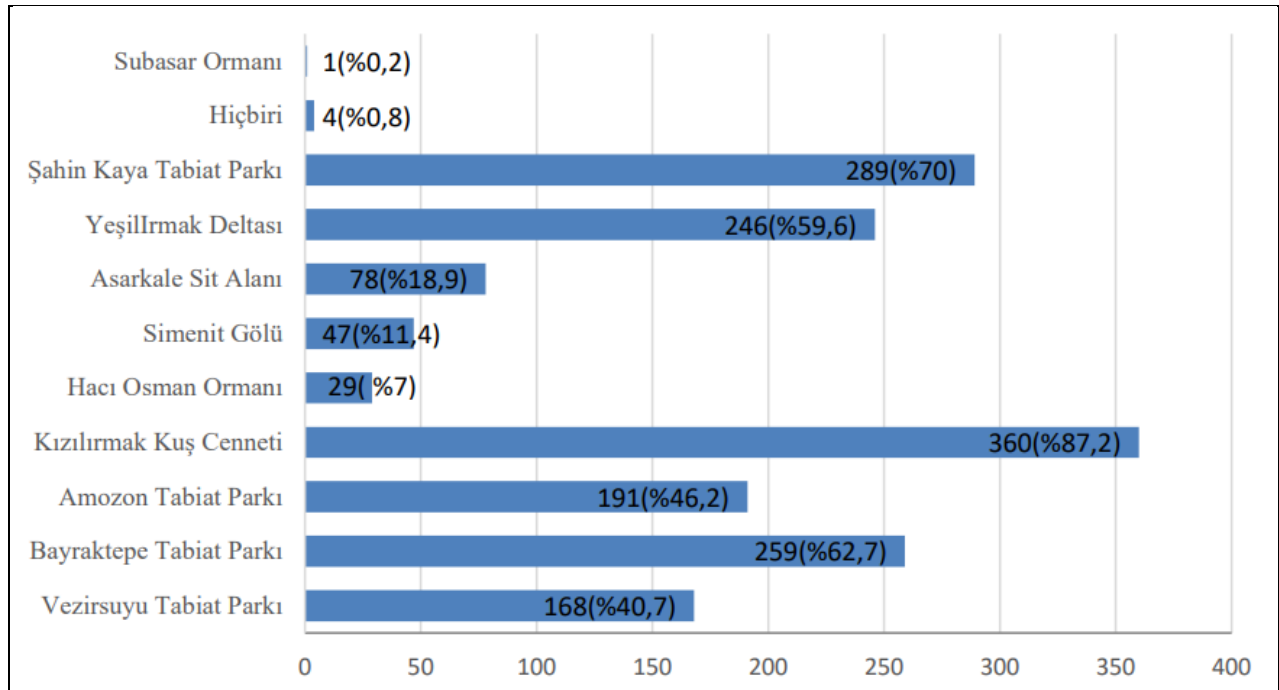
Anket çalışmasına katılan bireylerin %48'inin kadın, %52'sinin ise erkek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %62,8'i evli, %37,2'si de bekâr olduklarını beyan etmişlerdir. Yine katılımcıların %23,4'ünün 15-24 yaş grubunda, %13,2'sinin 25-34 yaş grubunda, %36,1'inin 35-44 yaş grubunda, %21,5'inin 45-54 yaş grubunda ve %5,8'inin de 55 ve üzeri yaş grubunda olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların; %66,7'si üniversite, %17,9'u lisansüstü, %13,7'si lise, %0,7'sinin ortaokul ve %0,9'unun ilkokul mezunudur (Şekil 3).

Şekil 2. Katılımcıların Eğitim Durumları



Çalışmaya katılan bireylerin %72,2'si korunan alan tanımını duyduğunu, %27,8'nin bu tanımı daha önce duymadığını ifade etmiştir. Korunan alanlar hakkında yeterince bilgi sahibiyim sorusuna; katılımcıların %45,5'i kısmen katılıyorum, %20'si katılıyorum %6,3 kesinlikle katılıyorum, %22,4 katılmıyorum, %5,8'i kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu soruya katılımcıların büyük çoğunluğunun kısmen katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Ayrıca katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevaplarının toplamının katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevaplarından daha fazladır. Bu sonuçlardan katılımcıların korunan alanlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle dünya ekosistemi ve canlı çeşitliği açısından son derece önemli olan ve büyük turizm potansiyeline sahip bu alanların yeterince tanıtımının yapılmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Şekil 3. Samsun'daki Korunan Alanlardan Hangilerini Biliyorsunuz? (Yer Adı / Kişi Sayısı)



“Samsun’da bulunan korunan alanlardan hangilerini biliyorsunuz?”, sorusunun cevapları incelendiğinde; katılımcıların %87,2’si tarafından bilinen Kızılırmak Kuş Cenneti’nin, Samsun’da en fazla bilinen korunan alan olduğu görülmektedir (Resim 1). Katılımcıların %70’i tarafından bilinen Şahinkaya Tabiat Parkı 2. sırada ve %62,7’si tarafından bilinen Bayrak Tepe Tabiat Parkı 3.sırada yer almaktadır (Şekil 3).

Genel olarak bakıldığında Samsun’da bulunan korunan alanların bilinirlik seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Samsun’da bulunan korunan alanlarının bilinirliğinin düşük olmasında bu alanların tanıtımının yeterli olmaması etkili olmuştur. Nitekim anketimizde yer alan “Samsun’daki korunan alanların tanıtımı yeterli düzeydedir”, sorusuna katılımcıların %38,5’i kısmen katılıyorum, %35,4’ü katılmıyorum, %12,9’u kesinlikle katılmıyorum, %9,4’ü katılıyorum, %3,8’i kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu bu alanların tanıtımının yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Resim 1. Kızılırmak Kuş Cenneti



Kaynak: (URL 5).

Araştırmaya katılanların %75,8’i Samsun dışında yer alan korunan alanları ziyaret etmiş, %24,2’i ziyaret etmemiştir. Benzer bir soru olan; “Tatil planı yaparken gideceğim yerdeki korunan alanları araştırırım”, sorusuna ankete katılanların %12,4’ü kesinlikle katılıyorum, %26,4’ü katılıyorum, %35,3’ü kısmen katılıyorum, %21,5’i katılmıyorum ve %4,4’ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir (Şekil 4).

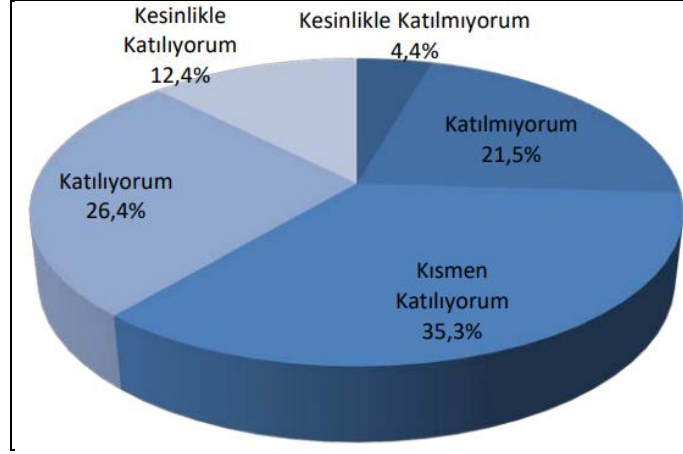
Sonuçlara bakarak ankete katılanların korunan alanları ziyaret etme konusunda olumlu bir eğilim içinde olduklarını söylememiz mümkündür. Tatil denildiğinde ilk akla gelen turizm şeklinin deniz turizmi olduğu düşünüldüğünde, katılımcıların büyük kısmının bir korunan alanı ziyaret etmeleri ve tatil planlamalarında korunan alanlara da yer vermeleri bu alanlara karşı ilginin arttığını göstermektedir.

“Samsun’daki korunan alanlardan hangilerini ziyaret ettiniz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında; katılımcıların %65,3’ünün Kızılırmak Kuş Cenneti’ni, %58,2’sinin Bayrak Tepe Tabiat Parkı’nı, %50,2’sinin Şahinkaya Tabiat Parkı’nı ziyaret ettiği görülmektedir.

Araştırma sonucuna göre; Kızılırmak Kuş Cenneti Samsun’da bulunan korunan alanlar içinde en fazla ziyaret edilen yerdir. Sahada piknik yapma imkânı olmamasına rağmen, ziyaretçiler buradaki yaban hayatını gözlemlemek için alanı ziyaret etmektedirler. Korunan alanların kaynak değerlerinden birini oluşturan yaban hayatı, ziyaretçilerin bu alanı tercih etmelerinde etkili olmuştur. Korunan alanların bilinirliği ile ziyaret edilme yüzdesi arasında doğru orantı olduğu görülmektedir.

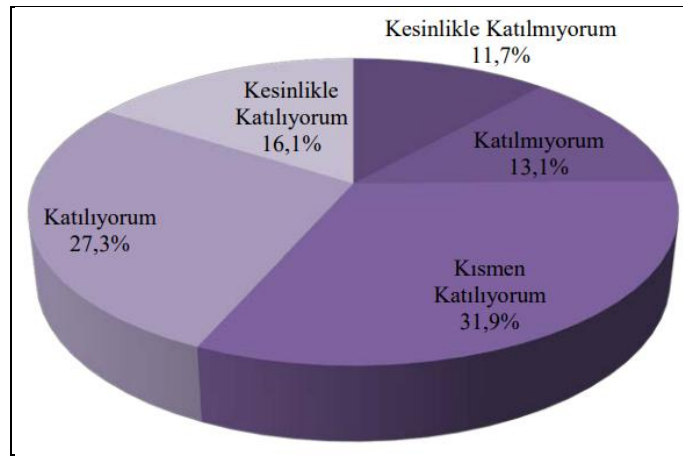
Nitekim ankete katılanlar tarafından bilinirliği en yüksek olan Kızılırmak Kuş Cenneti, Bayrak Tepe Tabiat Parkı ve Şahinkaya Tabiat Parkı'nın aynı zamanda en fazla ziyaret edilen alanlar olduğu; bilinirliği düşük olan Hacıosman Ormanı, Simenit Gölü ve Asarkale Sit Alanı'nın en az ziyaret edilen alanlar olduğu görülmektedir.

Şekil 4. Tatil Planı Hazırlarken Gideceği Yerdeki Korunan Alanları Araştırırım Önermesinin Dağılımı



Korunan alanların turizme açılması konusunda başta bilim adamları olmak üzere her kesimden insanların farklı görüşleri bulunmaktadır. Bir kesim bu alanların tamamen turizme kapalı olması gerektiğini savunurken, bir kesim de bu alanların turizme açılmasının buraların korunmasına katkı sunacağını savunmaktadır. Anketimizde yer alan “*Korunan alanlar turizme açılmalıdır*” sorusuna ankete katılanların %11,7’si kesinlikle katılmıyorum, %13,1’i katılmıyorum, %31,9’u kısmen katılıyorum, %27,3’ü katılıyorum, %16,1’i de kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir (Şekil 5). Bu sonuçlara göre ankete katılanların çoğu bu alanların turizme açılması yönünde fikir beyan etmiştir.

Şekil 5. Korunan Alanlar Turizme Açılmalıdır Önermesinin Dağılımı



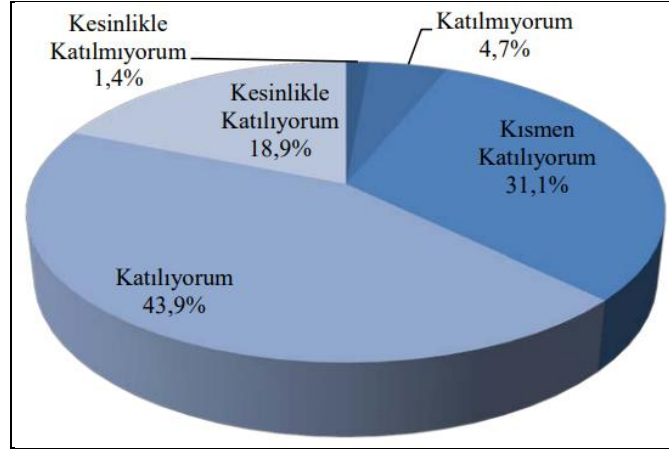
“*Korunan alanların turizme açılması çevre kirliliğine neden olacaktır*”, sorusuna katılımcıların %2,6’sı kesinlikle katılıyorum, %15,6’sı katılmıyorum, %34,2’si kısmen katılıyorum, %26,7’si katılıyorum ve %21’i kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcılar korunan alanların turizme açılmasını desteklemekle beraber bu alanların turizme açılmasının korunan alanlarda çevre kirliliğine neden olacağı konusunda endişe taşımaktadırlar. “*Korunan alanların turizme açılması bitki ve hayvan çeşitliliğinin azalmasına neden olacaktır*”, sorusunda da katılımcıların benzer yönde görüş bildirdikleri, bu alanların turizme açılması durumunda bitki ve hayvan çeşitliliğinin azalmasına neden olacağı düşüncesinde oldukları görülmektedir.

Korunan alanlar bozulmamış doğası, sahip oldukları bitki ve hayvan çeşitliliği ile turistlerin ilgisini çekmeye devam etmektedir. Samsun halkının, korunan alanlardaki turizm potansiyeline yönelik düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, “*Korunan alanlar turizm açısından önemlidir*”, sorusuna katılımcıların %37,9’u kesinlikle katılıyorum, %45,4’ü katılıyorum, %12,6’ü de kısmen katılıyorum, %2,3’ü katılmıyorum ve %1,6’sı kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Ankete katılanların büyük çoğunluğu korunan alanların turizm açısından önemli olduğunu görüşündedir. “*Samsun’da yer alan korunan alanlar, turizm açısından büyük bir potansiyele sahiptir*”, sorusuna da katılımcıların %18,9’u kesinlikle katılıyorum, %43,9 katılıyorum, %31,1’i kısmen katılıyorum, %4,7’si

katılmıyorum ve %1,4'ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu alanlarda yüksek bir turizm potansiyelinin olduğu düşüncesindedir (Şekil 6).

Şekil 6. Samsun'da Yer Alan Korunan Alanlar, Turizm Açısından Büyük Bir Potansiyele Sahiptir Önermesinin Dağılımı



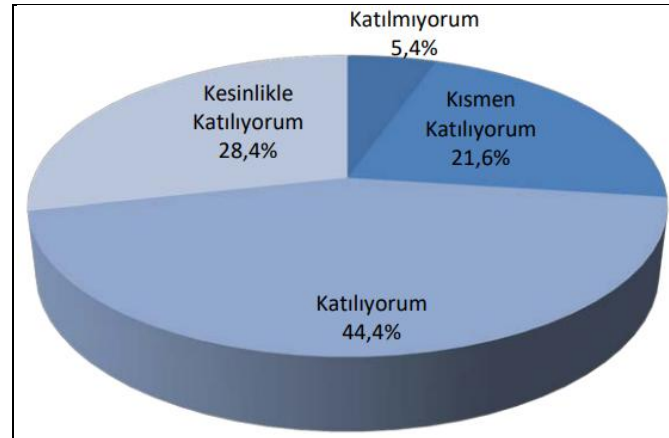
“Samsun'da yer alan korunan alanları yerli ve yabancı pek çok turist ziyaret etmektedir”, sorusuna katılımcıların %5,2'si kesinlikle katılıyorum, %26'sı katılıyorum, %49,2'si kısmen katılıyorum, %18,2 katılmıyorum ve %1,4'ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların yarıya yakınının kısmen katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir.

Anket verilerine göre katılımcılar korunan alanlardaki turizm potansiyelinin farkındalar. Ancak Samsun'daki korunan alanların mevcut potansiyellerine rağmen yeterince turist çekemediğini düşünmektedirler. Katılımcılara göre bunun başlıca nedeni tanıtımın yeterince yapılamamasıdır. Nitekim anketimizde yer alan “Samsun'daki korunan alanların tanıtımı yeterli düzeydedir”, sorusuna katılımcıların %12,9'u kesinlikle katılmıyorum, %35,4'ü katılmıyorum, %38,5'i de kısmen katılıyorum, %9,4'ü katılıyorum ve %3,4'ü kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Sonuçlardan da görüldüğü üzere katılımcılarda bu alanların tanıtımının yeterince yapılmadığı kanısı hâkimdir.

Turizmin bir bölgede gelişmesinin ekonomik canlanmaya neden olacağı bilinmektedir. Turizm sektörü; ulaşım, yeme-içme ve konaklama gibi pek çok sektörü etkileyerek bölgenin ekonomik gelişmesinde önemli rol oynar. Ayrıca yöresel ürünlerin ve el sanatlarının da bölgeye gelen turistlere pazarlanmasını imkân sağlayarak, yerel üreticilerin gelir elde etmesine imkân vermektedir. Bu kapsamda; turizmin yerel ekonomiye etkisine dair Samsun'da yaşayan insanların düşüncesini öğrenmek için sorulan “Korunan alanların turizme açılması yerel halka ekonomik katkı sağlayacaktır”, sorusuna katılımcıların %46,1'i katılıyorum, %21,9'u kesinlikle katılıyorum, %22,8'i kısmen katılıyorum, %6,8'i katılmıyorum ve %2,4'ü de kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Anket verilerine göre katılımcıların büyük çoğunluğu, korunan alanların turizme açılması durumunda bunun yerel halka ekonomik katkı sağlayacağı düşüncesindedir. Benzer bir soru olan “Korunan alanların Samsun'un ekonomisine katkısı vardır”, sorusuna da katılımcıların büyük çoğunluğunun, bu alanların Samsun'un ekonomisine katkısı olduğu yönünde cevap verdikleri görülmektedir (Şekil 7).

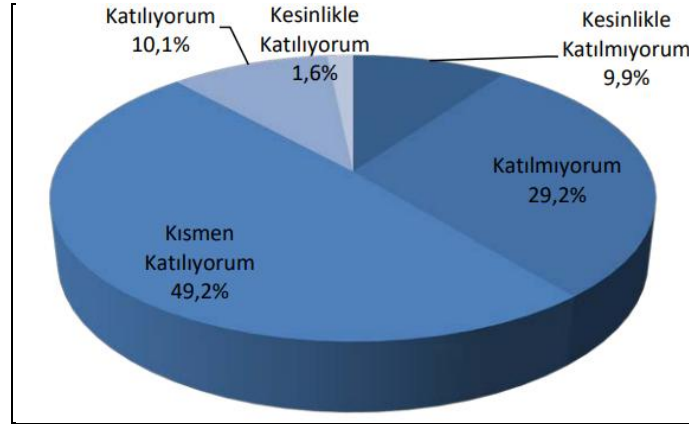
Şekil 7. Korunan Alanların Samsun'un Ekonomisine Katkısı Vardır Önermesinin Dağılımı



Bir bölgede turizmin gelişmesi için o bölgede verilen sosyal hizmetler son derece önemlidir. Bir alan ne kadar doğal güzelliğe sahip olursa olsun, o alana ulaşım sağlanamıyorsa veya o alanda ziyaretçilerin lavabo, yeme içme, konaklama, rehberlik gibi ihtiyaçları karşılanamıyorsa orada turizmin gelişmesi çok kısıtlı olmaktadır.

Samsun'daki korunan alanlarda verilen sosyal hizmetlerin durumu ile ilgili halkın görüşünü belirlemeye yönelik "Samsun'da yer alan korunan alanlarda verilen sosyal hizmetler yeterli düzeydedir", sorusuna; katılımcıların %49,2'si kısmen katılıyorum, %29,2'si katılmıyorum, %9,9'u kesinlikle katılmıyorum, %10,1'i katılıyorum ve %1,6'sı kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Anket sonuçlarına göre katılımcılar bu alanlarda verilen hizmetin yeterli olmadığını düşünmektedir. Ayrıca sosyal hizmetlerin geliştirilmesine yönelik beklenti içerisindeydiler (Şekil 8).

Şekil 8. Samsun'da Yer Alan Korunan Alanlarda Verilen Sosyal Hizmetler Yeterli Düzeydedir Önermesinin Dağılımı



Ulaşım, bir bölgede turizmin gelişmesinde önemli rol oynar. İnsanların kamu kurum ve kuruluşlarından en önemli sosyal hizmet beklentilerinden biri, ulaşım hizmetlerinin sağlanmasıdır. Ulaşım hizmetlerini, yolların yapılması ve toplu taşıma araçlarının temin edilerek halkın hizmetine sunulması olarak ifade edebiliriz.

Samsun halkının, yöredeki korunan alanlara sağlanan ulaşım olanakları ile ilgili algısını belirlemek için "Samsun'da yer alan korunan alanlara ulaşım imkânları yeterlidir", sorusuna katılımcıların %9,4'ü kesinlikle katılmıyorum, %30,3'ü katılmıyorum, %43'ü kısmen katılıyorum, %14,8'ü katılıyorum ve %2,6'sı da kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Buna göre katılımcıların yaklaşık %40'ı Samsun'daki korunan alanlara ulaşım imkânlarını yeterli bulmadığını ve bu alanlara ulaşım imkânlarının geliştirilmesi yönünde beklentilerinin olduğunu söyleyebiliriz.

Turizm bölgelerinde verilen rehberlik hizmetleri, turistlerin memnuniyetini artırdığı gibi alanın tanıtımının doğru yapılmasına da imkân vermektedir. Bu rehberlik hizmetlerinin, korunan alanlar gibi hassas ekosistemlerde uyulması gereken kuralları ziyaretçilere aktarması gibi önemli görevleri de vardır. "Samsun'da yer alan korunan alanları ziyaret edenler alan hakkında yeterince bilgilendirilmektedir", sorusuna katılımcıların %6,1'i kesinlikle katılmıyorum, %36,7'si katılıyorum, %36,9'u kısmen katılıyorum, %14,8'i katılıyorum, %5,4'ü kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Sonuçlar incelendiğinde katılımcıların bu alanlarda verilen rehberlik hizmetini yeterli düzeyde bulmadığı görülmektedir.

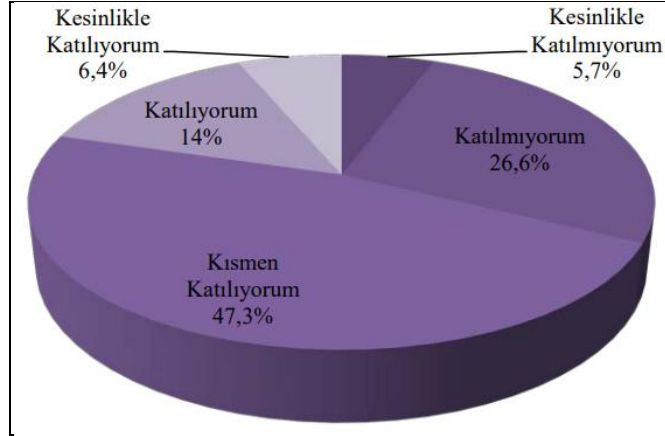
Korunan alanlar çok hassas ekosistemlere sahiptirler. Bu alanların turizme açılması esnasında korunan alanın kullanım kapasitesine dikkat edilmeli ve ziyaretçilerin uyacağı kurallar açık bir şekilde belirlenerek uygulanmalıdır. "Korunan alanlar ile ilgili alınan koruma tedbirleri yeterli düzeydedir", sorusuna katılımcıların %13,4'ü kesinlikle katılmıyorum, %32'si katılmıyorum, %38,8'i kısmen katılıyorum, %12'si katılıyorum ve %3,8'i kesinlikle katılıyorum şeklinde cevabını vermiştir. Katılımcılara göre korunan alanlarda uygulanan koruma tedbirleri yeterli değildir.

"Samsun'da yer alan korunan alanlarda çevresel koruma tedbirleri sıkı bir şekilde uygulanmaktadır", sorusuna katılımcıların %47,3'ü kısmen katılıyorum, %26,6'sı katılmıyorum, %5,7'si kesinlikle katılmıyorum, %14'ü katılıyorum, %6,4'ü kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir (Şekil 9). Katılımcıların büyük çoğunluğu, Samsun'daki korunan alanlarda uygulanan koruma tedbirlerinin yeterli olmadığını kanıtlamıştır.

"Korunan alanlar, Samsun'un tabiat varlıklarının korunmasına katkı sunar", sorusuna katılımcıların %48,5'i katılıyorum, %38,8'i kesinlikle katılıyorum, %11,6'sı kısmen katılıyorum ve %1,2'si katılmıyorum şeklinde görüş beyan etmiştir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu, korunan alanların Samsun'da yer alan tabiat

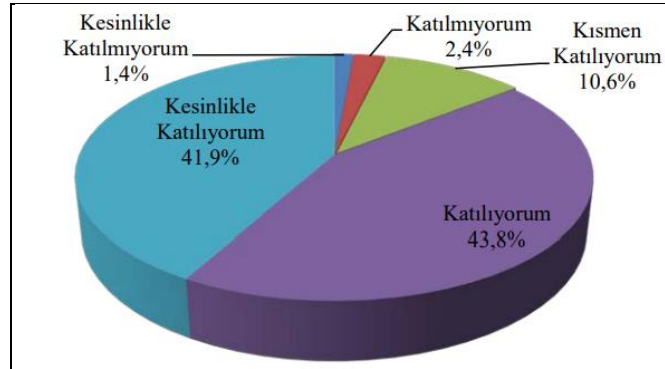
varlıklarının korunmasına katkı sunduğunu düşünmektedir. Ancak bu alanlarda uygulanan tedbirlerin yeterliliği konusunda çekincelerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 9. Samsun'da Yer Alan Korunan Alanlarda Çevresel Koruma Tedbirleri Sıkı Bir Şekilde Uygulanmaktadır Dağılımı



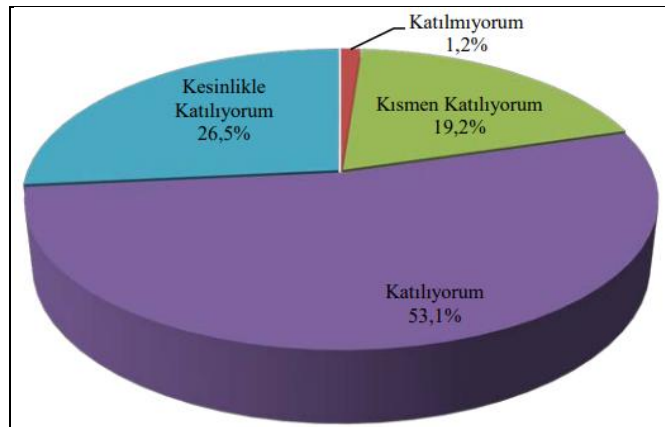
Korunan alanlarda koruma tedbirlerinin sağlıklı bir şekilde işletilebilmesi ve bu alanların sürdürülebilir şekilde yönetilebilmesi için yerel halkla iş birliği yapılması önem arz etmektedir. “*Korunan alanların korunmasında yerel halkla iş birliği yapılmalıdır*”, sorusuna katılımcıların %43,8'i katılıyorum, %41,9'u kesinlikle katılıyorum, %10,6'u kısmen katılıyorum, %2,4'ü katılmıyorum ve %1,4'ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir (Şekil 10). Ankete katılanların büyük çoğunluğu korunan alanlar için yerel halkla iş birliği yapmanın önemli olduğu kanısındadır.

Şekil 10. Korunan Alanların Korunmasında Yerel Halk İle İşbirliği Yapılmalıdır Önermesinin Dağılımı



“*Samsun, korunan alanlar bakımından zengin kaynaklara sahiptir*”, sorusuna katılımcıların %15,9'u kesinlikle katılıyorum, %46,7'si katılıyorum, %32,7'si kısmen katılıyorum ve %4,5'i de katılmıyorum cevabını vermiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu Samsun'un korunan alanlar açısından avantajlı olduğu görüşündedir. Benzer bir soru olan; “*Samsun'da yer alan korunan alanlar eşsiz güzelliklere sahiptir*”, sorusunda da katılımcıların cevabı %26,5'i kesinlikle katılıyorum, %53,1'i katılıyorum, %19,2'si kısmen katılıyorum ve %1,2'si katılmıyorum şeklinde olmuştur (Şekil 11).

Şekil 11. Samsun'da Yer Alan Korunan Alanları Eşsiz Güzelliklere Sahiptir Önermesinin Dağılımı



Bu soruda da katılımcıların büyük çoğunluğu Samsun'daki korunan alanların eşsiz güzelliklere sahip olduğunu düşünmektedir. “*Samsun'da yer alan korunan alanlar dünya ekosistemi açısından öneme sahiptir*”, sorusuna da katılımcıların ekseriyeti bu alanların dünya ekosistemi için önemli olduğunu beyan etmiştir.

4. SONUÇ

Çalışma sahamızı oluşturan Samsun İli, milli parka sahip olmamakla beraber, dünyanın önemli sulak alanlarından biri olan Kızılırmak Kuş Cenneti'ne, kendine has bir ekosistem barındıran Hacıosman Tabiat Koruma Alanı'na, tabiat parklarına, doğal sit alanlarına ve tabiat anıtlarına sahiptir. Bu çalışmada anket yöntemi kullanarak; Samsun'da yaşayan halkın, korunan alanlar hakkındaki bilgi düzeyleri, bu alanları ziyaret durumları, bu alanların turizme açılması hakkındaki görüşleri, korunan alanlarda uygulanan koruma tedbirlerinin yeterliliği hakkındaki düşünceleri, korunan alanlarda verilen sosyal hizmetler hakkındaki algıları ve korunan alanların ekonomiyi olan etkisine yönelik düşünceleri belirlemeye çalışılmıştır.

Anket sonuçlarına göre katılımcıların büyük kısmı korunan alanlar tanımını duymuştur. Ancak bu alanlar hakkında kısıtlı bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Samsun'da yer alan korunan alanların genel olarak bilinirliği düşüktür. En fazla bilinen korunan alan Kızılırmak Kuş Cenneti'dir. Katılımcılar bu alanların tanımının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Samsun'da yer alan korunan alanlar içinde en fazla ziyaret edilen alan yine burasıdır. Bilinirlik arttıkça korunan alanlar daha fazla kişi tarafından ziyaret edilmektedir.

Katılımcılara göre Samsun korunan alanlar bakımından zengin kaynaklara sahiptir. İlde yeni korunan alanlar oluşturulmalıdır. Ayrıca Samsun'daki korunan alanlar dünya ekosistemi açısından önem arz etmekte ancak gerekli tanıtım yapılmadığından bu alanlara gelen ziyaretçi sayısı yeterli değildir. Korunan alanların turizme açılması Samsun'un tanıtımına katkı sağlayacaktır. Tabiat varlıklarının korunması için korunan alanlar önem arz etmektedir. Bununla birlikte bu alanlarda uygulanan koruma tedbirleri yeterli düzeyde değildir. Yerel halkla iş birliği yapılması söz konusu alanlardaki koruma tedbirlerine katkı sağlayacaktır. Korunan alanlara olan ulaşım hizmetleri yeterli değildir. Bu alanlardaki sosyal ve rehberlik hizmetlerinde önemli eksiklikler vardır.

Ankete katılanlar, korunan alanların turizm açısından büyük bir potansiyele sahip olduğunu düşünmekle beraber bu alanların turizme açılması konusunda çekincelerinin olduğunu ifade etmektedirler. Bunun başlıca nedeni bu alanların turizme açılmasının çevre kirliliğine neden olacağı ve buradaki biyoçeşitliliğe zarar verileceği algısıdır. Korunan alanların turizme açılması yerel halka ekonomik katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sahadaki korunan alanların Samsun'un ekonomisine katkı sağladığına inanılmaktadır. Ankete katılanlar, korunan alanları ziyaret etme eğilimindedir. Samsun halkı tatil planı yaparken, korunan alanları araştırmakta ve tatil esnasında bu alanları ziyaret etmeyi arzulamaktadır.

Dünya ekosisteminin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi ve biyoçeşitliliğin zarar görmemesi için korunan alanlar çok önemli görevler üstlenmektedir. Samsun, korunan alanlar bakımından yüksek bir potansiyele sahip olmasına rağmen milli park alanının henüz olmaması önemli bir eksikliklerdir. İl sınırları içinde milli park olma potansiyeline sahip alanlar mevcuttur. Vezirköprü ilçesinde yer alan Şahinkaya Kanyonu Tabiat Parkı ile Vezirsuyu Tabiat Parkı birleştirilerek bu alan milli park ilan edilmelidir. Samsun'da bir milli parkın varlığı, yöredeki koruma faaliyetlerinin gelişmesine katkı sağlayacak, ilin tanıtımını ve turizmini olumlu yönde etkileyecektir.

Sahadaki korunan alanların tanıtımı yeterli değildir. Tanıtım faaliyetleri artırılmalı ve bu alanlara ulaşım imkânları geliştirilmelidir. Hafta sonu korunan alanlara belli saatlerde otobüs seferleri düzenlenmelidir. Korunan alanlara personel takviyesi yapılmalı, bu alanlardaki rehberlik hizmetleri geliştirilmelidir. Ziyaretçiler bir rehber eşliğinde gezdirilerek alanlar hakkında bilgilendirilmelidir. Bu şekilde ziyaretçiler hem alanın kaynak değerlerini daha doğru öğrenebilecek hem de koruma tedbirleri daha iyi uygulanabilecektir. Korunan alanların çevresinde yaşayan yerel halkla iş birliği yapılmalı, yörede yaşayan halka rehberlik eğitimi verilerek yöre halkından rehberler oluşturulmalıdır. Ayrıca korunan alanların belli kısımlarında yöresel ürünlerin ve el sanatlarının satılabileceği stantlar oluşturularak yerel halkın turizmden pay alması sağlanmalıdır.

Korunan alanlardaki doğal zenginlikler gruplandırılmalı ve ziyaretçilerin bu alanlardan hangilerini ziyaret edebileceği belirlenmelidir. Girilmesi sakıncalı olan hassas alanlara ait canlı görüntü olanakları ve fotokapanlar hem bu alanlardaki biyoçeşitliliğin zarar görmemesini engelleyecek hem de korunan alanların tanıtımına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ARTAR, Mustafa (2008), “*Karatepe-Aslantaş Milli Parkı Örneğinde Korunan Alanlar İçin Bir İzleme Yönteminin Geliştirilmesi*”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- BUSHELL, Robyn ve BRICKER, Kelly (2016), “*Tourism in Protected Areas: Developing Meaningful Standards*”, **Tourism and Hospitality Research**, S.17(1), ss:1-15.
- BUTCHER, Jim (2006), “*A Response to Building a Decommodified Research Paradigm in Tourism: The Contribution of NGOs by Stephen Wearing, Matthew McDonald and Jess Ponting*”, **Journal of Sustainable Tourism**, S.13(5), ss.424-455.
- ÇALIK, İsmail ve PİR, Barış (2019), “*Korunan Alanların Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi: Gümüşhane Limni Gölü Tabiat Parkı Örneği*”, **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi**, S.10(Ek Sayı), ss.159-169.
- ÇOŞKUN, Recai, ALTUNIŞIK, Remzi ve YILDIRIM, Engin (2017), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**, Sakarya Yayıncılık, Sakarya, 9.Baskı.
- ERKUŞ, Adnan (2021), **Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci**, Seçkin Yayınları, Ankara, 7.Baskı.
- KOZAK, Nazmi, KOZAK, Meryem A. ve KOZAK, Metin (2019), **Genel Turizm**, Detay Yayıncılık, Ankara, 21.Baskı.
- LIDDLE, Michael J. (1975), “*A Selective Review of the Ecological Effects of Human Trampling on Natural Ecosystems*”, **Biological Conservation**, S.7(1), ss.17-36.
- LINDBERG, Kreg ve ENRIQUEZ, Jeremy (1994), “*An Analysis of Ecotourism’s Economic Contribution to Conservation and Development in Belize*”, **World Wildlife Fund (U.S.) and the Ministry of Tourism and Environment**, Belize City, Belize.
- SATILMIŞ, Erdem (2015), “*Korunan Alanlarda Yönetim Planının Gelişimi: Patara Özel*”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI (2022), **Samsun’daki Korunan Alanlar**, 11. Bölge Müdürlüğü - Doğa Koruma ve Sulak Alanlar Şube Müdürlüğü, Samsun.
- THOMAS, Lee (2006), **Türkiye Korunan Alan Yönetiminde IUCN Kategori Sistemi: Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi**, Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- UBÇSEP (2007), **Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı**, Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- VURUŞKAN, Arzu ve ORTAÇEŞME, Veli (2009), “*Antalya Kentindeki Doğal Sit Alanlarına İlişkin Sorunların İrdelenmesi*”, **Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, S.22(2), ss.179-190.
- WALPOLE, J. Matthew, GOODWIN, J. Harold ve WARD, Kari G. R. (2001), “*Pricing Policy for Tourism in Protected Areas : Lessons from Komodo National Park Indonesia*”, **Conservation Biology**, S.15(1), ss.218-227.
- WALPOLE, J. Matthew, GOODWIN, J. Harold, KENT, Ivan ve PARKER, Kim (1997), **Tourism, Conservation & Sustainable Development: Volume III Komodo National Park Indonesia**, (Unpublished), C.1.
- WWF - TÜRKİYE (2020), “*Doğanın Yok Oluşu ve Pandemilerin Yükselişi İnsanların ve Gezegenin Sağlığını Korumak*”, **WWF-Türkiye Kurumsal Web Sayfası (E-Makale)**, <https://www.wwf.org.tr/?9920/Doganin-Yok-Olusu-ve-Pandemilerin-Yukselisi> (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

WWF - TÜRKİYE (2021), “Sürdürülebilir Bir Türkiye İçin Korunan Alanlar Hedef: 2030’a Kadar %30”, **WWF-Türkiye Kurumsal Raporu**, WWF-Türkiye Yayını, İstanbul, https://wwfr.awsassets.panda.org/downloads/korunanalanlar_korumazsakkaybederiz_rapor_web.pdf (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

YENİLMEZ ARPA, Nihan (2011), “Türkiye’de Korunan Alanların Belirlenmesi, Planlanması ve Yönetimi Sürecinde Katılımcılığın Değerlendirilmesi: Sultan Sazlığı Milli Parkı”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

YILDIZ, Damla (2019), “Türkiye’nin Korunan Alanlarında Çatışma Yönetimi: Küre Dağları Milli Parkı Örneği”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

ZACHRISSON, Anna, SANDELL, Klas, FREDMAN, Peter ve ECKERBERG, Katarina (2006), “Tourism and Protected Areas: Motives, Actors and Processes”, **The International Journal of Biodiversity Science and Management**, S.2(4), ss.350-358.

URL 1: <https://www.iucn.org/theme/protected-areas> (Erişim Tarihi: 14.03.2022).

URL 2: <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/korunan-alanlar-i-85778> (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

URL 3: <https://bolge11.tarimorman.gov.tr/Menu/19/Tabiat-Parklari> (Erişim Tarihi: 14.04.2022).

URL4:<https://webdosya.csb.gov.tr/db/samsun/editordosya/file/Samsun%20Sit%20Alanlar%C3%84%C2%B1%20ve%20Tabiat%20Varl%C3%84%C2%B1klar%C3%84%C2%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2022).

URL 5: <https://samsun.bel.tr/turizm/kizilirmak-deltasi-kus-cenneti> (Erişim Tarihi: 16.04.2022).

